

Belohrbti detel

// Katarina Denac, Tomaž Mihelič

Verjetno ga ni ptiča, ki bi v slovenskem gozdu skrtil toliko ugank, kot jih je uspelo belohrbtemu detlu. Do nedavnega je svoje gnezdenje razkril samo na Kočevskem in Gorjancih. Šele pred petimi leti se nam ga je posrečilo odkriti na Snežniškem in leto kasneje tudi v Trnovskem gozdu. In če smo lani naredili pomemben korak naprej v učinkovitosti iskanja te vrste, so ravno nova spoznanja še bolj zasidrala zaskrbljenost nad tem, da vrsta, ki je doma v bukovju, najbolj tipičnem slovenskem gozdu, životari na meji preživetja. Prav gotovo bo belohrbti detel eden izmed največjih izzivov gospodarjenja z gozdom na območjih Natura 2000. Še posebej, če bomo želeli opravičiti načela sonaravnosti, večnamenskosti in trajnosti, s katerimi se tako radi postavljamo.

Specialist starih bukovih gozdov z veliko odmrlega drevja

Belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*) je v Sloveniji vezan na starejše bukove gozdove, ki uspevajo predvsem na višjih nadmorskih višinah. To je verjetno posledica težje dostopnosti za gospodarjenje z gozdom. Za preživetje nujno potrebuje velike količine odmrlega in odmirajočega listnatega drevja, glede na tuje podatke kar 35 do 60 m³/ha oziroma 15-25 % celotne lesne zaloge, v tej količini pa mora prevladovati debelejša drevja. Tudi območje posameznega para je veliko, saj obsega 50-100 hektarov, odvisno od kvalitete gozda. Prehranjuje se z ličinkami nevretenčarjev, ki živijo v trhljem lesu, posebej z ličinkami hroščev kozličkov (*Cerambycidae*). Hrano išče na padlem in še stoječem odmrlem drevju, pri čemer je slednje pomembno zlasti pozimi, ko sneg onemogoča dostop do padlih debel.

Zgodnji pričetek gnezditvenih aktivnosti

Svatovanje se prične zelo zgodaj, ponekod že konec februarja, bolj običajno pa marca. Med vsemi detli je bobnanje belohrbtega najdaljše in se proti koncu značilno pospeši. Gnezdo je navadno v odmrlem drevesu, večinoma bukvi, precej visoko od tal (nad 10 metrov). Samica prične leči jajca konec marca ali v začetku aprila, točen začetek pa je odvisen od temperatur in količine padavin v pozni zimi. Mladiči gnezdo zapustijo konec maja ali v začetku junija.

Razširjenost in številčnost v Sloveniji

Belohrbti detel sodi med najredkejše žolne v Sloveniji, saj je njegova populacija na osnovi najnovjših podatkov ocenjena na vsega 70-100 parov. Najpogostejši je na Snežniškem, manjše populacije pa so tudi na Kočevskem, v Trnovskem gozdu in na Gorjancih. Posamezni pari so znani z Nanosa in Zasavja. Glede na doslej zbrane podatke vrsta ni strogo vezana na gozdne rezervate, ampak se po-

javlja tudi v gospodarskem gozdu, po večini v predelih, ki so dlje časa brez sečnje.

Ogroženost in varstvo

Populacijski trend belohrbtega detla v Evropi je upadajoč, predvsem zaradi drastičnega zmanjšanja populacij v Skandinaviji. V Sloveniji sodi belohrbti detel med bolj ogrožene gnezdilke (EN – endangered). Ker je uvrščen na Dodatek I Direktive o pticah, morajo države članice EU zanj opredeliti območja Natura 2000. V Sloveniji je kot kvalifikacijska vrsta trenutno naveden le na območju Natura 2000 Kočevsko-Kolpa, na podlagi novih podatkov pa smo na DOPPS predlagali še uvrstitev na dve obstoječi območji Natura (Snežnik-Pivka in Trnovski gozd) in razglasitev novega območja Gluha loza na Gorjancih.

Varstvo belohrbtega detla je z vidika vsebine ukrepov pravzaprav preprosto – gozd je treba prepustiti naravnemu razvoju. Zaradi ekonomske funkcije gozda to seveda ni mogoče na celotni površini. Jedra populacije so navadno gozdni rezervati, katerih mrežo bi bilo treba zlasti na Snežniškem in Kočevskem okrepiti z novimi, vsaj 100 hektarov velikimi gozdnimi rezervati. Glede na majhnost slovenske populacije bomo morali ekološke zahteve belohrbtega detla do določene mere upoštevati tudi v gospodarskih gozdovih, npr. s povečanjem proizvodne dobe, s čimer dosežemo večjo starost in debelino dreves v sestojih, dopuščanjem naravnega razvoja gozda na pogoriščih, snegolomih in vetrolomih, ipd. Mrtev les v obliki tankih vej (manj kot 10 centimetrov premera), sečnih ostankov in dračja za detla nima vrednosti in ne more biti nadomestek za puščanje debelega odmrlega drevja. Z varstvom življenjskega prostora belohrbtega detla zagotavljamo obstoj tudi drugim varstveno pomembnim vrstam rastlin, živali in habitatnih tipov.

Kajzabelohrbtega detla pomenijo novi gozdno-gospodarski načrti za obdobje 2011–2020

Odstotek odmrlega drevja v naših gozdovih je za tega specializiranega detla približno petkrat nižji od minimalno priporočenih 15 %, njegovo povečanje pa ni predvideno. Poleg tega se povečuje višina najvišjega možnega poseka, na Snežniškem na primer za skoraj 60 %. Belohrbti detli so občutljivi na drobljenje življenjskega prostora, saj imajo veliko območje, na katerem se zadržujejo večji del leta. Načrtovano odpiranje gozdov z novimi prometnicami v obdobju 2011–2020 (npr. 229 kilometrov novih prometnic v gozdnogospodarskem območju Postojna) bo razdrobljenost življenjskega prostora še dodatno povečalo ter gozd odprlo za nadaljnje izkoriščanje. Obeži za belohrbtega detla torej niso rožnati in na tem področju gozdnogospodarski načrti še zdaleč niso opravičili svoje vloge v smislu načrtov upravljanja z območji Natura 2000.

Priskoči nam na pomoč na Gorjancih

Gorjanci veljajo za simbol varstva belohrbtega detla v Sloveniji. V zadnjem času smo bili priče, kako lahko politika čez noč ukine gozdne rezervate, ki so dajali dom belohrbtemu detlu. Tovrstno početje je seveda najbolj opazno na terenu. Kdor je poznal dolino Pendrijevke pred graditvijo gozdne ceste, ki se je v zadnjih letih zalezla vanjo, bo zaman iskal mogočne bukove gozdove, ki so tu rasli še pred nekaj leti. Podobna zgodba je očitno pripravljena za Kobile, eno najbolj odmaknjenih dolin na Gorjancih. Prav zato smo se odločili, da poleg že veliko podatkov, ki smo jih zbrali v preteklosti, letos to znanje še močno okrepimo. Opravili bomo natančen popis belohrbtega detla na tem območju in že zdaj z veseljem vabimo najbolj zagnane, da se nam pridružite. Popis bo med vikendom v začetku aprila. Mogoče se nam pokaže tudi Zlatoper. Najbolj skrivnostna ptica, ki po Bajkah in povestih o Gorjancih očitno še danes buri duhove. ●

Če si pripravljen pomagati in ti ni težko zagaziti v pomladni sneg Gorjancev, pokliči enega od avtorjev tega besedila. Dobrodošel!

1: Kljub obilici bukovih gozdov sodi belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*) med naše najbolj redke gnezdilke. foto: Tomaž Mihelič

2: Odmrlo listnato drevje, padlo in stoječe, pomeni začetek prehranjevalne mreže, v kateri precej visoko najdemo tudi belohrbtega detla. foto: Al Vrežec

3: Belohrbti detel izda svojo navzočnost tudi z globokimi oglatimi luknjami in trhlenjem lesu, ki nastanejo med iskanjem hrane. foto: Katarina Denac

4: Večino prehrane belohrbtega detla sestavljajo ličinke hroščev kozličkov, ki živijo v odmrlem lesu. Na sliki je ličinka zelenega zalubnega kozlička (*Rhagium mordax*). foto: Al Vrežec